

Pyspunka och slangbyte

Dystra siffror kan ge dystra tankar. En oroande utvärdering kan väcka oro. Är det så illa? Eller värre? Vittnar statistiken om en pastoral kollaps? Kanske inte en snabb utförlöpa utan ett lätt nedåtlut? SPT har visat på problematiken tidigare, en problematik som 2021 års årsrapport från Växjö stift bekräftar. Rapporten har titeln: *Pyspunka*. Kanske underförstått: Dags för slangbyte.

Onekligen en djärv titel på en utvärdering av de senaste årens förändringar på den nivå där gudstjänstliv och församlingsverksamhet bedrivs. Men också en klok och insiktsfull rubrik. Att sätta ord på den långsamma men tydliga nedåtgående trenden – på *pyspunkan* – är början till bättring.

Annars brukar ett annat ord dominera: *fortfarande* – detta ursäktande och till intet förpliktande *fortfarande*. *Fortfarande* är mer än 50 procent medlemmar i Svenska kyrkan, *fortfarande* sker de flesta begravningarna i Svenska kyrkans regi, *fortfarande* görs årligen flera miljoner besök i huvudgudstjänsterna, *fortfarande* firas ca 90 000 huvudgudstjänster/år (2019) – fast 1995 var det ca 140 000. Detta *fortfarande* blir som en dunkudde att vila förnöjt mot för en trött, sliten och initiativlös kyrka.

Men rubriken *pyspunka* beskriver den pastorala verkligheten. En eloge till årsrapportens författare och Växjö stift. *Pyspunka* är den obetydliga förändring som inte tycks vara någon förändring förrän cykeln står på sock. Ostyrbär och trögtrampad.

Pyspunka eller den pastorala kollapsen? Analysen är densamma. Men rapport och utvärdering är en sak, åtgärder en annan. Växjö stifts rapport redovisar. För dem som har makten återstår att åtgärda problemen. Här är kyrkomötet förlamat. Eller bara ointresserat.

Att år efter år vägra att utvärdera den s.k. strukturutredningen talar sitt tydliga språk. Att som någon i kyrkomötesdebatten mena att man inte ska blicka bakåt utan framåt är nonchalant och okunnigt. Det är inte bara historielöst utan visar varför det såväl inom kyrkan som i mycken annan offentlig verksamhet görs så många organisatoriska felbedömningar. Men vägen vidare utgår från vägen vi gått. Om man kört vilse måste man fundera över var man tog fel avtagsväg, först då kan man omorientera sig.

Därför måste de stora organisatoriska förändringar som Svenska kyrkan genomgått under de senaste decennierna utvärderas. Ett reformerat kyrkomöte och ett desavouerat biskopskollegium (1983 och 2000). Skilsmässan från staten (2000). Och den för församlingarna mest radikala förändringen: Strukturutredningen *Närhet och samverkan* (2014). Vilka beslut och organisatoriska förändringar ledde fel?

Kyrkans kris är inte bara en följd av sekularisering och samhällsförändringar. Den är också en konsekvens av den ambition som kyrkomötets största nomineringsgrupp haft, vilken dominerat Svenska kyrkan sedan decennier – att göra kyrkan till ett rö för politiska vindar och samhällstrender. Helt enkelt en uddlös, kravlös, färglös, ointressant kyrka, en kyrka utan vittnande och evangeliserande, en synkretistisk kyrka där Kristus som frälsare och försonare hamnar i skymundan. Två så skilda böcker som Jesper Bengtssons *Reformismens väg* och Johan Sundeens bok *68-kyrkan* har beskrivit den utvecklingen.

Den gruppering som fortfarande äger makten saknar intresse av en haverikommission. En sådan skulle påminna om vem som höll i rodret när kyrkans skepp fick grundkänning och började läcka. Den skulle göra partipolitiseringens konsekvenser uppenbara. Och den skulle visa på det orimliga i att den grupp som bidragit till krisen också skulle ha lösningen.

Det råder en pastoral minnesförlust där det som fungerar och är avgörande för ett levande församlingsliv blir bortglömt. Rapporten *Pyspunka* påminner om det, att kyrkans verksamhet är »relationsbaserad», att relationer är viktiga. Mellan församlingspedagogen och barnfamiljerna, mellan diakonen och de skamfilade, äldre eller osedda, mellan personalen och de ideellt engagerade, mellan prästen och gudstjänstfirarna eller de berörda vid de kyrkliga handlingarna.

För att främja relationerna krävs främst tre saker: Delaktighet, närvaro och kontinuitet. Ju större pastorat, desto längre mellan kyrkoherden och den gudstjänstfirande församlingen. Och desto längre mellan beslutsfattare och dem som berörs av beslutet. I de största pastoraten är det lättare att flytta runt präster och personal, vilket bryter kontinuiteten i relationerna. Följden av de organisatoriska förändringarna, av storpastoraten, har blivit motsatsen till vad som bygger församling.

En pyspunka kan man lappa och laga men bäst effekt får man genom att byta hela slangen. De organisatoriska förändringarna, de upprepade förflyttningarna av personal, församlingsherdar som byter ansvarsområden, sådana rastlösa förändringar bara lappar och lagar. Vad som krävs är motsatsen: stabilitet, kontinuitet, närvaro, delaktighet och uthållighet.

Kyrkoherdar, präster, personal och förtroendevalda vill mycket. De vill församlingslivets väl och gudstjänstlivets tillväxt. Men de är ofta utlämnade till en pastoral gissningslek, ett experimenterande med förändringar som sällan är evidens- och erfarenhetsbaserade.

Bakom viljan att vilja väl göms lätt en osäkerhet om vad som är kyrkans väl. Är det att göra den relevant och korrekt i samtiden? Progressiv och åsiktscertifierad? Att prioritera arbetsledning, organisation och ekonomi? Fokusera på ett uthålligt församlingsbygge med nära relationer? Vara lokalt närvarande?

Ett sätt att undkomma osäkerheten är att ställa den numera så populära frågan: »Vad vill du att kyrkan ska göra för dig?» Svaret på gissningsleken försöker man hämta från dem som kanske inte heller vet vad kyrkan ska vara bra för.

Men kyrkans Herre, Jesus Kristus, visste. Han som kallade lärjungarna att följa honom och inte sin tids politiska opinion eller falska profeter, han som sände lärjungarna som får in bland vargar men med kallelsen att gå ut för att mångfaldiga lärjungaskaran.

Att Svenska kyrkan på nationell nivå brister i iver att evangelisera, ge inspiration till hur man bygger och omstartar församlingar är olyckligt. Minst sagt. På lokal nivå famlar man och behöver kunskap, verktyg och inspiration för detta: Att bygga församling.

Men det går att gå emot strömmen. I *Nyckeln till Svenska kyrkan 2021* beskrivs två pastorat där antalet gudstjänstfirare mångfaldigats genom fötternas ekumenik. Katolska och ortodoxa invandrargrupper söker sig till den lokala kyrkan och påverkar mässornas och kyrkorummens utformning. Fokus ligger på mässan, sakramentet, tillbedjan, heligheten, mysteriet. Inte anpassningen, banaliseringen, inte en av pedagogiska skäl negligerad helighet.

Tyvänn prioriteras annars ofta detta innersta ned i svenskkyrkliga församlingar. Det borde vara tvärtom för längtan är stor. Efter helighet, efter det annorlunda, efter mysteriet.